

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ МИНИСТРЛІГІ
МИНИСТЕРСТВО ОБРАЗОВАНИЯ И НАУКИ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН
MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN

Л.Н.ГУМИЛЕВ АТЫНДАҒЫ ЕУРАЗИЯ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ
ЕВРАЗИЙСКИЙ НАЦИОНАЛЬНЫЙ УНИВЕРСИТЕТ ИМЕНИ Л.Н.ГУМИЛЕВА
L.N. GUMILYOV EURASIAN NATIONAL UNIVERSITY

**«ЦИФРЛАНДЫРУ ЖАҒДАЙЫНДА ЗАМАНАУИ ТУРИСТІК
ИНДУСТРИЯНЫҢ ДАМУЫНЫҢ НЕГІЗГІ ТЕНДЕНЦИЯЛАРЫ МЕН
ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ»**

**экономика ғылымдарының докторы, профессор
СҰРАҒАНОВА САЙРАН ҚАБДРАХМАНҚЫЗЫН
еске алуға арналған халықаралық ғылыми конференциясының
ЕҢБЕКТЕР ЖИНАҒЫ
23 ақпан 2018ж.**

**СБОРНИК ТРУДОВ
международной научной конференции
«ОСНОВНЫЕ ТЕНДЕНЦИИ И ОСОБЕННОСТИ РАЗВИТИЯ
СОВРЕМЕННОЙ ТУРИСТСКОЙ ИНДУСТРИИ В УСЛОВИЯХ
ЦИФРОВИЗАЦИИ»,
посвященной памяти доктора экономических наук, профессора
СУРАГАНОВОЙ САЙРАН КАБДРАХМАНОВНЫ
23 февраля 2018г.**

**PROCEEDINGS
of the international scientific conference
«THE MAIN TRENDS AND FEATURES OF THE MODERN TOURIST
INDUSTRY DEVELOPMENT IN THE CONTEXT OF DIGITALIZATION»,
dedicated to the memory of
Doctor of Economic Sciences, Professor
SURAGANOVA SAYRAN KABDRAHMANOVNA
23 February 2018**

Астана, Қазақстан
Астана, Казахстан
Astana, Kazakhstan

УДК 379.8(063)
ББК 75.81
Ц 71

Редакционная коллегия:

Декан экономического факультета, д.э.н., профессор Макыш С.Б.,
Заместитель декана, к.э.н., доцент Тажикенова С.К.,
Заведующий кафедрой «Менеджмент» д.э.н., профессор Толысбаев Б.С.
Заведующий кафедрой «Экономика» д.э.н., профессор Майдырова А.Б.,
Заведующий кафедрой «Туризм» к.э.н., доцент Дуйсембаев А.А.,
Доцент кафедры «Туризм», к.э.н., Мусина К.П.,
Старший преподаватель кафедры «Туризм», доктор PhD Агыбетова Р.Е.
Старший преподаватель кафедры «Туризм», магистр туризма Гиззатжанова А.Г.

Цифрландыру жағдайында заманауи туристік индустрияның дамуының негізгі тенденциялары мен ерекшеліктері: Халық ғыл. конф. еңбектер жинағы. – Астана: Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, 2018.

Основные тенденции и особенности развития современной туристской индустрии в условиях цифровизации: Сб. материалов межд. науч. конф. – Астана: Евразийский национальный университет им. Л.Н. Гумилева, 2018.

Proceedings of the international scientific conference **The main trends and features of the modern tourist industry development in the context of digitalization.** Astana, L.N.Gumilyov Eurasian National University, 2018.

ISBN 978-9965-31-984-6

Халықаралық ғылыми конференциясының еңбек жинағында цифрландыру жағдайындағы қазіргі заманғы туристік индустрияның негізгі үрдістері мен ерекшеліктеріне қатысты өзекті мәселелер қарастырылған.

В сборнике материалов международной научной конференции рассмотрены актуальные вопросы касательно основных тенденций и особенностей развития современной туристской индустрии в условиях цифровизации

The collection of materials on the international scientific conference considers important issues regarding the main trends and features of the modern tourist industry in the context of digitalization

УДК 379.8(063)
ББК 75.81
Ц 71

ISBN 978-9965-31-984-6

© Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, 2018

© Евразийский Национальный университет им. Л.Н. Гумилева, 2018

© L.N. Gumilyov Eurasian National University, 2018

Ұлы Адам, Дос, Ұстаз

2016 жылдың 7 қарашасында 68 жасында өмірден экономика ғылымының докторы, профессор Сұрағанова Сайран Қабдрахманқызы өмірден озды.

Сайран Қабдрахманқызы 30 жылдан аса жыл елдің жоғары оқу орындарында педагогикалық қызметпен айналысты. Ы.Алтынсарин атындағы білім академиясының корреспондент –мүшесі, Ресей Федерациясының Халықаралық ғылым және практикалық өндірісті ұйымдастыру академиясының мүшесі.

Сайран Қабдрахманқызы он жыл бойы Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің негізін қалаушысы және жетекшісі болды. Университетте жұмыс істеу кезінде ашылған экономика факультетінің барлық мамандықтар бойынша оқу жоспарлары мен мемлекеттік білім беру стандарттарын әзірледі.

С.Қ. Сұрағанова нағыз патриот және ірі қоғамдық қайраткер бола отырып, көптеген маңызды жобаларға қатысты. ҚР Мәжіліс Парламентінің жұмыс тобының мүшесі бола отырып, Сайран Қабдрахманқызы біршама комиссиялар құрамында жұмыс істеді. Белсенді азаматтық тұғырды ала отырып, С.Қ.Сұрағанова «Халықты еңбекпен қамту сұрақтары бойынша Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне өзгерістер мен қосымшаларды енгізу туралы» заңнаманы дайындауға қатысты. ҚР еңбек және әлеуметтік қорғау Министрлігінің, ҚР туризм және спорт Министрлігінің, ҚР білім және ғылым Министрлігінің, ҚР ауыл шаруашылық Министрлігінің жұмыс топтарында белсенді қызмет атқарды, ҚР білім және ғылым Министрлігінің жоғары және жоғары оқу орнынан кейінгі білім беру құжаттарын нострафикациялау бойынша комиссия мүшесі болды.

Сайран Қабдрахманқызы әкімшілік қызметті оқытушылық қызметпен бірге атқара отырып, ғылыми зерттеулер де жүргізді. Ол Қазақстанның Солтүстік аймақтарына тән, енгізу сипаттағы бірнеше ұсыныстар жасады, 150 -ге тарта ғылыми еңбектері, соның ішінде 17 монография, 10 оқу құралы мен оқулықтары шығарылды.

С.Қ. Сұрағанова «2006 жылдың Үздік оқытушысы», «2011 жылдың Үздік оқытушысы» гранттарының иегері, «Еуразия мақтанышы-2008» конкурсының лауреаты болды. ҚР білім Министрлігінің «ҚР білім берудің Құрметті қызметкері» төс белгісімен, «Астанаға 10 жыл» мемлекеттік марапатымен, сол сияқты ҚР білім және ғылым Министрлігінің бірнеше құрмет грамоталарымен наградталды.

2005 жылдан бастап «Туризм» кафедрасына жетекшілік етті, ол «Туризм» мамандығының магистратурасын (2009 ж.) және PhD докторантурасын (2010 ж.) ашты.

С.Қ. Сұрағанованың жетекшілігімен 3 ғылым докторы және 20 аса ғылым кандидаттары дайындалды, оның 5-і экономика факультетінің оқытушылары, магистранттары.

Сайран Қабдрахманқызы өмірінің соңғы күніне дейін жоғары жұмысқа білеттілігін сақтады. Жұмысбастылығына қарамай ол әр уақытта өз ұжымына және студенттеріне ықыласты, көмек қолын ұсына білетін адам болатын. Ол ешуақытта өзгерістен қорықпайтын, әр уақытта заман талабына сай жаңалықты қабылдайтын, өз отбасы, туыстары мен достары арасында беделді тұлға бола білді.

Біз Сайран Қабдрахманқызын Ұлы Адам, Дос, Ұстаз ретінде танымыз.

С.Қ. Сұрағанованың жоғары марапаты ретінде- оның еңбектерінің беделі, оны танитын адамдардың махаббатымен және оны жылы лебізбен еске алуы деуге болады.

Великий Человек, Друг, Учитель

7 октября 2016 года на 68-м году жизни ушла из жизни доктор экономических наук, профессор Сураганова Сайран Кабдрахмановна.

Более 30 лет Сайран Кабдрахмановна осуществляла педагогическую деятельность в высших учебных заведениях страны. Являлась членом-корреспондентом Академии образования им. Ы. Алтынсарина, действительным членом Международной академии науки и практики организации производства Российской Федерации.

Сайран Кабдрахмановна была одним из основателей и бессменным руководителем экономического факультета ЕНУ им. Л.Н. Гумилева на протяжении десяти лет. За годы работы в университете осуществляла деятельность по разработке учебных планов и государственных образовательных стандартов по всем специальностям,

открытым на экономическом факультете.

Настоящий патриот и крупный общественный деятель С.К. Сураганова принимала активное участие во многих важных проектах. Будучи членом рабочей группы Мажилиса Парламента РК, Сайран Кабдрахмановна входила в состав ряда комиссий. Занимая активную гражданскую позицию, С.К. Сураганова участвовала в подготовке законопроекта «О внесении изменений и дополнений в некоторые законодательные акты Республики Казахстан по вопросам занятости населения». Принимала активное участие в рабочих группах Министерства труда и социальной защиты РК, Министерства туризма и спорта РК, Министерства образования и науки РК, Министерства сельского хозяйства РК, являлась членом комиссии по нострификации документов высшего и послевузовского образования МОН РК.

Совмещая административную работу с преподавательской деятельностью, Сайран Кабдрахмановна занималась научными исследованиями. Ею издан ряд рекомендаций, имеющих внедренческий характер для Северных регионов Казахстана, опубликовано порядка 150 научных трудов, в том числе 17 монографий, 10 учебных пособий и учебников.

С.К. Сураганова являлась обладателем гранта «Лучший преподаватель 2006 года», «Лучший преподаватель 2011 года», лауреатом конкурса «Еуразия мақтанышы - 2008». Она была награждена нагрудным знаком Министерства образования РК «Почетный работник образования РК», государственной наградой «10 жыл Астана», а также отмечена рядом почетных грамот Министерства образования и науки РК.

С 2005 года Сайран Кабдрамановна заведовала кафедрой «Туризм», в 2009 году ею была открыта магистратура, а в 2010 году она открыла PhD докторантуру по специальности «Туризм». Под руководством С.К. Сурагановой подготовлены 3 доктора и более 20 кандидатов экономических наук, среди которых 5 преподавателей экономического факультета, а также магистранты. До последних дней Сайран Кабдрахмановна сохраняла колоссальную работоспособность. Несмотря на свою занятость, она всегда оставалась внимательным и отзывчивым человеком по отношению к своим многочисленным коллегам и ученикам. Она не боялась меняться, идти в ногу со временем и, при этом, оставалась верной себе, своей семье и друзьям.

В лице Сайран Кабдрахмановны мы потеряли великого Человека, Друга, Учителя.

Высшей наградой С.К. Сурагановой навсегда будет непоколебимый авторитет ее трудов, искренняя любовь и светлая память знавших её людей.

Great Person, Friend, Teacher

On October 7, 2016, at the 68th year of her life, Doctor of Economics, Professor Suranova Sairan Kabdrakhmanovna passed away.

For more than 30 years, Sairan Kabdrakhmanovna had taught at higher educational institutions of the country. She was a corresponding member of the Academy of Education named after S. Altynsarin, an active member of the International Academy of Science and Practice for Production Organization of the Russian Federation.

Sairan Kabdrakhmanovna was one of the founders and the permanent head of the Economics Faculty of the L.N. Gumilyov Eurasian National University for ten years. Over the years of work at the university, she was engaged in the development of curricula and state educational standards in all specialties, opened at the Faculty of Economics.

A true patriot and a prominent public person S.K. Suraganova took an active part in many important projects.

Being a member of the working group of the Majilis at the Parliament of the RK, Sairan Kabdrakhmanovna participated in the work of a number of commissions. Taking an active civil position, S.K. Suraganova participated in the preparation of the draft law "On Amendments and Additions to Certain Legislative Acts of the Republic of Kazakhstan on Employment Issues". She took an active part in the working groups of the Ministry of Labor and Social Protection of the Republic of Kazakhstan, Ministry of Tourism and Sports of the RK, Ministry of Education and Science of the Republic of Kazakhstan, Ministry of Agriculture of the Republic of Kazakhstan, was a member of the commission for the nostrification of documents of higher and postgraduate education of the Ministry of Education and Science of the Republic of Kazakhstan.

Combining administrative work with teaching, Sairan Kabdrakhmanovna was involved in scientific research. She issued a number of recommendations that have an innovative character for the Northern regions of Kazakhstan, published about 150 scientific works, including 17 monographs, 10 manuals and textbooks.

Suraganova S.K. was the holder of "The Best Teacher of 2006" grant, "The Best Teacher of the Year 2011", laureate of the "Pride of Eurasia 2008". She was awarded a breastplate of the Ministry of Education of the Republic of Kazakhstan "Honorary Worker of Education of the Republic of Kazakhstan", the state award "10-th anniversary of Astana", and also was awarded with a number of honorary letters of the Ministry of Education and Science of the Republic of Kazakhstan.

Since 2005, Sairan Kabdrakhmanovna headed the department "Tourism", in 2009 she opened a master's degree, and in 2010 she opened PhD doctorate in the specialty "Tourism".

Under the leadership of Suraganova S.K., 3 doctors and more than 20 candidates of economic sciences were trained, including 5 teachers of the Economics Faculty, as well as graduates.

Until the last days Sairan Kabdrakhmanovna retained tremendous performance. Despite her busy schedule, she always remained attentive and sympathetic person in relation to her many colleagues and students. She was not afraid to change, to keep up with the times and, at the same time, remained true to herself, her family and friends.

With Sairan Kabdrakhmanovna we have lost a great Person, Friend, Teacher.

The highest award for Suraganova will forever remain in unshakable authority of her works, a sincere love and fond memories of people who knew her.

біріншіден, өндірістік және қойма ғимараттарын қалыптастырудың барлық цикліне қатысты, өйткені қосалқы бөлшектерді сақтауды өнімді шығару бойынша техниканың орналасу орнына жақындатуға болады. Әрине, өндірісті ұйымдастыру бойынша жобалаушылар мен мамандардың, техникалық және қызмет көрсету жұмыскерлерінің еңбек жағдайлары өзгереді.

Осыған байланысты елдің экономикасын цифрландыру мәселелері бойынша Елбасы Н.Ә.Назарбаевтың қатысуымен 2017 жылы 13 қыркүйектегі республикалық мәжілістің маңыздылығын атауға болады, оған Үкіметтің мүшелері, депутаттар қатысты және берілген қызмет саласымен байланысты ірі шетел компаниялары мен ұйымдарының өкілдері шақырылды.

Қазақстан цифрлық бәсекеқабілеттіктің халықаралық рейтингісінің отыздығына 2025 жылға қарай кіру жоспарлап отыруына байланысты көздеген міндеттерді орындау бойынша жеделдетілген шаралар талап етіледі.

Әрине, экономиканың цифрлық саласымен айналысатын адамдар мен бизнес өзін-өзі таныту үшін оларға жағдайлар жасау қажет. Мақсат – коммерциализацияланған технологиялар мен бизнес-шешімдердің санын көбейту. Бұл елде ғылыми-зерттеу және тәжірибелі-конструкторлық жұмыстарды қаржыландыруды көбейтуді талап етеді.

Мәжілісте келтірілген мәліметтер бойынша, қазірдің өзінде Қазақстанның ересек халқының 77%-ының негізгі цифрлық сауаттылығы бар.

Қорытындылай келе, Қазақстанды цифрландыру мақсат емес, ел экономикасының және азаматтардың әлеуметтік жағдайларының даму қарқындарының аса жоғары көрсеткіштеріне жету құралы болып табылады.

Әдебиеттер:

1. Қазақстан Республикасы Президенті Н.Ә.Назарбаев 2017 жылғы 31 қаңтардағы «Қазақстанның үшінші жаңғыруы: жаһандық бәсекеге қабілеттілік» атты Жолдауы // www.akorda.kz
2. «Цифрлық Қазақстан» мемлекеттік бағдарламасын бекіту туралы Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2017 жылғы 12 желтоқсандағы № 827 қаулысы // www.adilet.zan.kz
3. Ақпараттық-коммуникациялық технологияларға жұмсалған жалпы шығындар // www.stat.gov.kz

САНДАНДЫРУ ЖАҒДАЙЫНДАҒЫ ҚАЗАҚСТАНДЫҚ КӘСПОРЫНДАРЫНДАҒЫ СТРАТЕГИЯЛЫҚ ЖОСПАРЛАУ: ТАРИХИ ШОЛУ

Онаева Б. Т.

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, Астана қ., Қазақстан Республикасы
E-mail: baldyrgan81@mail.ru

Бүгінгі экономикадағы компаниялардың бәсекеге қабілеттілігін арттырудың басты бағыттарының бірі стратегиялық басымдықтар мен ресурстарды, қаржылық және өндірістік базаны ұйымдастыру, кадрлық әлеуетін оңтайлы ұштастыру негізінде оларды қол жетімді ету үшін жағдай жасау анықтау болып табылады. Мәселен, бүгінгі таңда, әрдайым тығыздалған болжамдық орта жағдайында, стратегиялық жоспарлау өнеркәсіптік кәсіпорындардың дамуының тұрақтылығын қамтамасыз етудің негізгі құралы болып табылады.

Бүгінгі таңда көптеген анықтамалар шетелдік және отандық әдебиеттерде әр түрлі көзқарастардан стратегиялық жоспарлауды сипаттайды. Сондықтан, ХХ ғасырдың аяғында 90-шы жылдары, кейбір америкалық ғалымдар [1] стратегиялық жоспарлау, бизнес бәсекелестік жағдайында шаруашылық жүргізуші субъектілердің басым бағыттары бойынша басқарушылық шешімдерді құрылымдау ұсынамыз.

Стратегиялық басқарудың негізін қадаушылардың бірі И.Ансофф ұзақ мерзімді стратегиялық жоспарлаудың ұзақ мерзімді жоспарлаудан айырмашылығы ұзақ мерзімді

жоспарлау мақсаты жобалық әрекетке, негізгі бөлімшелерінің әрқайсысы үшін әзірленген табыс жоспары мен бюджеттік іс-қимыл бағдарламаларына, сонымен қатар негізінен ұлы экстраполяция жүйесіне қорытындыларға байланысты жүзеге асырылады, ал стратегиялық жоспарлау жүйесінде экстраполяция стратегияны қалыптастыру үшін болашағы мен мақсаттарын бір-бірімен байланыстыратын кеңейтілген стратегиялық талдаумен ауыстырылады [2].

Бұл жалпылама тұрғыдан алғанда, стратегиялық жоспарлау ресейлік ғылыми көздерінің негізгі бағыттары бойынша жаңа бизнесті дамыту және идентификациялау қазірдің өзінде қалыптасқан аудандарда жалғастырылуда, оның ішінде кәсіпорынның болашақ қызметі бойынша әдістемелік нұсқаулар құру ретінде келтірілген..

Виханский О.С., Кругов М.И. стратегиялық жоспарлаудың мазмұны: кәсіпорынның миссиясын қалыптастыру және дамудың басым бағыттарын анықтау; кәсіпорынның сыртқы және ішкі ортасын талдау және ұйымның әлеуетін анықтау; нарықтың құбылмалылығы жағдайында субъект қызметінің белсенділігін қалыптастыру және бейімдеуде [3].

«Стратегиялық жоспарлау» термині 1960-шы және 1970-шы жылдар кездері пайда болды. Ағымдағы жоспарлауды өндірістік деңгейде және жоспарлауды жоғары деңгейде жүзеге асыруға мүмкіндік береді. Осындай айырмашылықтың қажеттілігі өзгермелі ортаға қарамастан ұйымның дамуының жаңа моделіне көшуден, оның тиімді және тұрақты жұмыс істеуін қамтамасыз етуден туындады. Жаңа тәсілдің өзектілігі мынадай факторлармен анықталады:

- XX ғасырдың екінші жартысында ішкі және сыртқы өзгерістерге байланысты тапсырмалар саны бірнеше есе өсті. Олардың көпшілігі дәстүрлі әдістермен шеше алмады;

- ұлттық экономикалардың қызметінің географиялық ауқымы кеңейтіліп, бизнес халықаралық сипатқа ие болды. Сыртқы ортадағы тұрақсыздық өсті, бұл күтпеген стратегиялық өзгерістердің ықтималдылығын, олардың күтпегендігін арттырды.

- қате стратегиялық таңдау үшін ақы төлеу, ұйымдардың дұрыс емес болжамдау қателіктері, жоспарлаудың альтернативті әдісін таңдау өсті.

Стратегиялық жоспарлау ұзақ мерзімге ауыстырылды. Оның артықшылығы ұйымның ғарыш қызметі деп, компания стратегиялық жоспарлау жоспарының дәстүрлі нысандары мынадай аспектілері қамтитын бойынша элементтердің ішкі ортаға қосымша ретінде, үш өлшемді айналымды болды: экономикалық, саяси және әлеуметтік факторлар, клиенттердің қажеттіліктерін, бәсекелестердің іс-әрекеттері, ғылыми және технологиялық өзгерістер және т.б. Стратегиялық жоспарлаудағы кәсіпорындардың ұзақ мерзімді мақсаттары жеке кәсіпкерлік субъектілерінің ағымдағы қызметінің шарттарын көрсетпей, сыртқы және ішкі ортадағы өзгерістерді талдаудың нәтижесі болып табылады. Стратегиялық жоспарлау тұжырымдамасы кәсіпорындардың тез өзгеріп отыратын жағдайларға бейімделуін қамтамасыз ететін әдістер мен құралдар жиынтығын әзірлеп, оларды дер кезінде шешуге мүмкіндік береді.

Стратегиялық жоспарлауды әзірлеу барысында стратегиялық талдаудың әдістерін және модельдерін құру, проблемаларды шешудің формальды жолдары жасалды. Алайда, 1980 жылдары стратегиялық жоспарлаудың формальды әдістері жаңа жағдайларда олардың шектеулерін көрсетті. Мұның негізгі себептері:

- Ең алдымен, сыртқы ортадағы өзгерістердің болжамдылығын төмендетуге әкеліп соқтырған бизнес-ортадағы белгісіздікті одан әрі арттыру. Көптеген жағдайларда стратегиялық схемалар бизнестің жаңа жағдайына сәйкес келмеді;

- екіншіден, сексенінші жылдары адам факторының іскерлік өмірдегі теория мен тәжірибесінің маңызы өсуі - "ішкі компания демократиясы" деп аталатын танымал тәсіл иеленіп, корпоративтік мәдениет концепциясын дамыта алды». Стратегиялық жоспарлаудың жеке емес әдістері басқарудағы жаңа үрдістерге қайшы келді [4].

Бүгін, стратегиялық басқару мектептерінің бірқатар стратегиялық жоспарлау тұжырымдамасы алынған, оның негізгі ережелерін анықтайды. Оларға мыналар жатады:

1) дизайн мектебі: стратегияны түсіну процесі ретінде қалыптастыру;

- 2) жоспарлау мектебі: стратегияны ресми үдеріс ретінде қалыптастыру;
- 3) Позциялау мектебі: стратегияны талдау процесі ретінде қалыптастыру;
- 4) Кәсіпкерлер мектебі: форсайт процесі ретінде стратегиясы қалыптастыру;
- 5) танымдық мектеп: стратегияны психикалық процесс ретінде қалыптастыру;
- 6) оқыту мектебі: стратегияны дамушы үдеріс ретінде қалыптастыру;
- 7) билік мектебі: стратегияны келіссөз процесі ретінде қалыптастыру;
- 8) мәдениет мектебі: стратегияны ұжымдық процесс ретінде қалыптастыру;
- 9) сыртқы орта мектебі: реактивті процесс ретінде стратегияны қалыптастыру;
- 10) мектеп конфигурациясы: стратегияны трансформация процесі ретінде қалыптастыру.

Берілген мектептерді өз кезегінде үш топқа бөлуге болады. Алғашқы үш мектеп келесідей сипатқа ие - олардың негізін қалаушыларды стратегиялардың шынайы қалай әзірленетіндігінен қарағанда, стратегиялардың қалай қалыптасуы қажеттігі қызықтырады [5].

Келесі алты мектеп стратегиялардың қалыптасу процесінің ерекше аспектілерін қарастырады. Олардың жақтаушыларын мінсіз стратегиялық тәртіп сипаты ғана емес, сонымен қатар стратегияны әзірлеудегі шынайы процесстер сипаты да қызықтырады.

ТМД елдерінде жарық көрген ғылыми әдебиеттерінде стратегиялық жоспарлау мәселелеріне 1992 жылдан бастап көңіл аударыла бастады, оның өзінде эпизодты түрде кәсіпорынды басқарудың капиталистік тәсілі ретінде ғана. Ресейлік кәсіпорындарда стратегиялық жоспарлау жүйесін толық жете суреттеу 1990-жылдардың соңынан басталды және бұл кезеңнің айтарлықтай теориялық және эмпирикалық жұмыстарына А.Н. Петровтың, В.М. Архиповтың, С.П. Болотовтың, О.С. Виханскийдің еңбектерін жатқызуға болады [6].

Кәсіпорындардағы стратегиялық жоспарлау бойынша ресейлік тәжірибені талдау оның дамуының бірнеше кезеңін бөлуге мүмкіндік береді [7].

Бірінші кезең (1987 ж. дейін) кәсіпорын қызметін орталықтандырылған директивті жоспарлауға ие болумен сипатталады.

Екінші кезең (1987- 1991 жж.) қандай да бір экономикалық дербестікпен сипатталады. Кәсіпорындар өзін-өзі өтеу және өзін-өзі қаржыландыру жағдайында жұмыс жасай бастады, соның салдарынан жедел түрде дұрыс және нәтижелі шешімдер қажет болды.

Үшінші кезеңде (1992–1994 жж.) әкімшілік-топтық жүйе толығымен күйретілді, ал нарықтық жүйе әлі құрылмады, өзгеріп жатқан сыртқы жағдайларға өздігінен бейімделуге мәжбүр болған ресейлік кәсіпорындардың қалыптасу шарттарында күрт өзгерістер болды. Бұл кезеңдегі жоспарлау бейімделме сипатқа ие.

Төртінші кезең - стратегиялық жоспарлауды енгізу (1995- 2000 жж.), сыртқы ортаға бағдарланған стратегияны жасау қажеттілігін түсінумен сипатталады: тұтынушыларды, сыртқы және ішкі өзгерістерді зерттеу, әртараптандыру, біріктіру, жаңа нарықтарды меңгеру.

Бесінші кезең (2000 жж. - қазіргі кезең) – экономикадағы дағдарыстық құбылыстар жағдайларында даму тұрақтылығын қамтамасыз етуге стратегиялық жоспарлаудың бағытталуы және стратегиялық басқарудың дамуы.

Ресейлік стратегиялық жоспарлаудың қазіргі заманғы теориясы жалпы аспектілер қатарынан шығады. Оларға келесілерді жатқызуға болады: негізгі қызмет артықшылықтарын, бәсекелік артықшылықтарын анықтау, нарықтарды талдау, жоспарланған іс-шаралардың экономикалық тиімділігінің есептері, даму барысын бағалау және құрылған инвестициялық саясат.

Қазіргі жағдайларда өндірістік кәсіпорындар қызметі көптеген ішкі және сыртқы факторлар әсерімен құрылатын әр түрлі аспектілермен сипатталады, сонымен қатар берілген саладағы стратегиялық жоспарлаудың ерекшелігін көрсетеді. Айтарлықтай маңызды сыртқы факторларға келесілерді жатқызуға болады: берілген саладағы негізгі шаруашылық етіп отырған субъектілердің қызығушылықтарының алуан түрлілігі өнеркәсіптік өнім нарығы дамуының кезеңділігі және бәсекелік ортаның күшеюі; өтімділіктің халықаралық нарығына

кіруді шектеу; шаруашылық етіп отырған субъектілердің инвестициялық белсенділігінің төмендеуі және т.б.

Осылайша, өнеркәсіптік кәсіпорындардағы стратегиялық жоспарлау нарықта бәсекелік артықшылықты қалыптастыруда негізгі құрал болып табылады және көптеген экзогенді және эндогенді факторлар әсерімен қалыптасады. Одан бөлек, өнеркәсіптік кәсіпорындардағы стратегиялық жоспарлау көп нұсқалы мәнде оны жасап шығару құралы ұзақ мерзімді даму тұрақтылығын қамтамасыз ету мақсатында кәсіпорынның стратегиялық таңдауын нақты және жүйелі түрде сипаттап шығу болып табылады.

Әдебиеттер:

1. David E.R. Strategic Management Concepts / E.R. David: 7th ed. Prentice Hall, upper Saddle River. N J, 1999
2. Ансофф И. Стратегиялық басқару: оқулық /Баспа: Экономика, 1989 ж.
3. Петухов П.П. Көмір өндіруші кәсіпорындардағы стратегиялық жоспарлау процестерін модельдеу // Таулық ақпараттық-талдау бюллетені (ғылыми-техникалық журнал), № 9, 2009. – 101-107 б.
4. Поделинская И.А., Бянкин М.В. Стратегиялық жоспарлау: Оқу құралы. – Улан-Удэ: Баспа ВСГУТУ, 2005. – 55 б.
5. Минцберг Г. Стратегиялық сафари: стратегиялық менеджмент бойынша экскурсия / Генри Минцберг, Брюс Альстранд, Жозеф Лампель; Ағылшын тілінен аударма– М.: Альпина Паблишер, 2013. – 367 б.
6. Брыкалов С. М. Ресей кәсіпорындарындағы стратегиялық жоспарлаудың даму ерекшеліктері // Инновациялық экономика: халықар. ғылыми конф. материалдары (Казань қ., 2014 ж. қазан). — Казань: Бук, 2014. — 128-130 б.
7. Шемятихина Л.Ю. Стратегиялық менеджмент: ғылыми-әдістемелік кешен. – Екатеринбург: ГОУ ВПО «Урал. мемл. пед. ун-т», 2007. – 167 б.

ЦИФРОВИЗАЦИЯ ТУРИЗМА КАК ФАКТОР ЭКОНОМИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ

А.А. Орозонова, А.К. Долотбакова

Институт экономики им. Дж.Альшбаева Национальной академии наук Кыргызской Республики, г.Бишкек
E-mail: azyk@mail.ru

Туризм, позиционируемый в качестве приоритетной отрасли экономики Кыргызской Республики, может оказать позитивное влияние на решение не только экономических задач, но и на достижение цели социального характера, а также обеспечить охрану окружающей среды. Туризм, особенно в Кыргызской Республике с ее природными возможностями и культурным наследием, может внести большой вклад для роста занятости населения и экономического продвижения.

За последние пятнадцать лет сектор туризма оказывает возрастающее воздействие на экономическое развитие Кыргызстана. Валовая добавленная стоимость, созданная в сфере туризма, в 2016 г. составила 21458,1 млн. сомов. В 2016 г. по предварительной оценке, доля сферы туристической деятельности в ВВП достигла 4,7 процента, в то время как в 2010 г. она составляла 3,7 процента

Вместе с тем, наблюдается поступательный рост инвестиций в туристическую деятельность, при этом доля инвестиций в общем объеме также растет (табл.1).

В 2016 г. в сферу туризма привлечено 3,4 млн. долларов США прямых иностранных инвестиций (без учета оттока), что в 2,5 раза меньше, чем в 2015г., при этом из стран вне СНГ их поступило в 1,2 раза меньше, из стран СНГ - в 7,7 раза. В 2016 г. доля прямых иностранных инвестиций в сферу туризма в общем объеме прямых иностранных инвестиций составила 0,4 процента, в то время как в предыдущем году она составляла 0,5 процента. Основной объем прямых иностранных инвестиций поступил из Соединенных Штатов – 65,5